

Kirjoittaja *adoptioperheet* pvm *18.5.2018* *Kategoria Artikkelit*

(Julkaistu *Kouluoppaan* yhteydessä 2012)

ENNENAIKAINEN MURROSIKÄ

Adoptoiduilla esiintyy jopa 10–20 kertaa enemmän ennenaikaista puberteettia kuin ei-adoptoiduilla lapsilla. Liian aikaisen puberteetin ikärajoiksi määritellään nykyään tytöillä alle 8 vuoden ikä ja pojilla alle 9 vuoden ikä. Tätä aikaisemmat puberteetin merkit vaativat aina lastenlääkärin tai endokrinologin lisäselvityksen.

Opettaja voi joskus olla ensimmäinen, joka huomaa lapsen alkaneen puberteettikehityksen fyysisistä muutoksista tai lisääntyneestä hienhajusta. Adoptoitujen lasten ja nuorten seuranta ennenaikaisen puberteetin toteamiseksi on tärkeää, ja opettajan kannattaa ottaa asia puheeksi lapsen vanhempien kanssa siltä varalta, että nämä eivät ole kiinnittäneet asiaan huomiota.

Mikäli puberteetti alkaa kovin varhain, lapsen psyykkiselle kehitykselle ei jää tarpeeksi aikaa ja lisäksi hän voi jäädä pituudeltaan hyvin lyhyeksi. Erityisesti osan kasvuvuosistaan huonoissa oloissa viettäneelle adoptiolapselle aika ja rauha kasvaa ja kehittyä kiireettä ovat merkittäviä. Jos lapsuuden kehitystehtävät ovat varhaislapsuuden kokemusten ja adoption aiheuttamien suurten elämänmuutosten takia aivan kesken, tulee puberteetin jarrutusta harkita, vaikka viralliset ohjeikäräjat olisi saavutettukin (varhainen normaali puberteetti tytöillä 8-10 vuotta ja pojilla 9-10 vuotta).

PUBERTEETTI JA KIINTYMYSSUHTEET

Suurin osa adoptoiduista murrosikäisistä käyttäytyy koulussa kuten kuka tahansa murrosikäinen. Heillä ei ole esimerkiksi sääntöjen rikkomisia enempää kuin muillakaan. Vain pienellä osalla on vaikeuksia, mutta heillä vaikeudet voivat olla todella suuria. Vaikka adoptoidun ja muiden nuorten murrosiän käyttäytymisen välillä ei aina huomaa ulkoista eroa, adoptoidun nuoren mielessä voi käydä tavanomaista suurempi myllerrys. Tämä johtuu hänen erilaisista lähtökohdistaan sekä siitä, että hän poikkeaa usein myös ulkonäöltään ympäristöstä.

Ihmisen taito ymmärtää itseään ja ohjata omaa toimintaansa kehittyy hitaasti läpi koko lapsuuden. Nuoruudessa näitä taitoja tarvitaan muun muassa opiskeluun, ammatinvalintaan ja monimutkaistuviin ihmissuhteisiin. Nuorella kehittyykin aivan uutta kykyä havainnoida ja pohtia omaa sisäistä maailmaansa, toisia ihmisiä ja maailmaa. Täten kiintymyssuhteet muuttuvat monimuotoisemmiksi. Ne suuntautuvat osin ikätovereihin ja seurustelusuhteeseen, ja vanhempien kanssa ne on neuvoteltava uudestaan.

Murrosiän kuohunta on yhteydessä nuoren varhaiseen vuorovaikutukseen ja kiintymyssuhdekehitykseen. Murrosikä on mahdollisuus kerrata kaikki ne vaiheet, jotka siihen mennessä on kehityksessä käyty läpi. Erityisesti kiintymyssuhteet tulevat adoptoidulla uuteen käsittelyyn. Kysymykset luottamuksesta ja epäluottamuksesta, uhmasta ja itsenäisyydestä sekä aloitekyvystä ja suorittamisesta ovat keskeisiä.

Aivotutkimuksen pohjalta tiedetään, että toimivat kiintymyssuhteet stimuloivat oikean aivopuoliskon kehitystä, joka on keskeinen muun muassa tunteiden säätelyn, psyykkisen tasapainon ja toisten ihmisten ymmärtämisen kannalta. Nämä ovat alueita, joissa monella adoptoidulla on haasteita. Adoptoidun nuoren kohdalla puutokset varhaisissa elämänvaiheissa voivat johtaa esimerkiksi itsensä kehittämisen ongelmiin. Tämä voi näkyä vaikeuksina opiskelussa ja oman itsen löytämisessä.

Tilanne voi olla henkisesti erittäin raskas myös vanhemmille. Erityistä on myös se, että pesäero pitää tehdä kaksiin vanhempiin, joista vain toiset ovat saatavilla. Jos lapsi on tullut perheeseen kouluikäisenä, yhteen kasvamisen vuosia on ehtinyt kovin vähän ennen murrosiän alkamista. Lapsi ei ehkä ole ehtinyt ottaa kiinni niitä puutteita, joita hänelle on jäänyt eri kehityksen alueilla. Toisaalta vanhempienkin voi olla vaikea päästää irti lapsesta, jonka kanssa on ehtinyt elää tavallista lyhyemmän yhteisen elämän.

Vanhemmat ovat usein kipeän tietoisia siitä, mitä koettelemuksia saattaa olla edessä. Joskus vaikeuksia pelätään liikaa: Adoptioperheet ry:n vuonna 2005 tekemässä kartoituksessa 39 % vastaajista koki murrosiän olleen suurista kehitystehtävistään huolimatta odotettua helpompi vaihe. Hienointa vanhemmista oli kommunikointiyhteyden säilyminen ja jopa parantuminen sekä lapsen itsenäistymisen ja kypsymisen seuraaminen.

HYLKÄÄMISEN JÄLJET AKTIVOITUVAT MURROSIÄSSÄ

Varhaislapsuudessa koettu irtautuminen ensimmäisistä vanhemmista heijastuu kaikkiin myöhempiin irtautumisiin ja pelko lopullisesta menettämisestä aktivoituu. Murrosiässä adoptoidut joutuvat käsittelemään elämässä tapahtuneita eroja, menetyksiä ja elämän hallitsemattomuutta. Vakava menetys on tapahtunut kerran tai useammin, joten se voi tapahtua myös uudelleen. Sen vuoksi nuori voi kokea ristiriitaisuutta itsenäistymisen ja irtipäästämisen välillä.

Nuori tajuaa yhä syvemmin hylkäämisensä merkityksen, ja hän voi alkaa vihata hylkääjiään. Vihan hän voi heijastaa adoptiovanhempiansa tai muihin auktoriteetteihin. Menettämisen pelko voi johtaa vaikeuksiin ihmissuhteissa, vetäytymiseen, varovaisuuteen, takertumiseen tai pitkien ihmissuhteiden välttämiseen.

Murrosikään liittyy usein vaikeuksia auktoriteettien kanssa. Adoptoidulta voi puuttua luottamus aikuiseen. Jos tähän yhdistyy oppimisvaikeuksia tai konflikteja kaverisuhteissa, nuori saattaa alkaa olla luvatta poissa koulusta, jolloin hän jää oppimisessa yhä enemmän jälkeen. Adoptoidulla voi esiintyä murrosiässä keskimääräistä enemmän näpistelyä, valehtelua, ihmissuhdevaikeuksia, aggressiivisuutta tai päihteiden väärinkäyttöä. Myös ylimielisyys, yksinäisyys, surullisuus ja ylisopeutuvuus ovat melko tavallisia oireita. Jotkut adoptoidut pelkäävät onnistumista ja ovat siksi alisuoriutujia.

Toisinaan adoptoitu suojautuu kovan ulkokuoren alle, koska pelkää, ettei pysty täyttämään ympäristön odotuksia. Nuori saattaa käyttäytyä hyvin uhkarohkeasti ja tehdä sitä, mitä pelkää tai alkaa kontrolloida omaa elämäänsä, kuten syömisiään. Kaikki tämä on yhteydessä varhaisen vuorovaikutuksen ongelmiin, kuten hylätyksi tulemisen pelkoon, itsetunto- ja tunnetason ongelmiin, todellisuuden jäsentämisen vaikeuteen tai siihen, että perheen normit ovat jääneet sisäistymättä.

Nuori voi myös olla ylikorostuneen ystävällinen muille kuin omille vanhemmilleen. Hän voi kokeilla huonolla käytöksellä rajojaan ja sitä, missä vaiheessa hänet hylätään. Kun aikuiset kestävät nuoren vihan, he mahdollistavat tälle kosketuksen omiin tunteisiinsa ja auttavat tätä selviytymään. Nuori, joka ei pääse kosketuksiin tunteidensa kanssa, on alttiimpi pakenemaan tunteitaan päihteiden käyttöön, psyykkisiin ongelmiin ja jopa psykoosiin. Jos lapsi siirretään toiseen kouluun tai luokkaan, hän saa tavallaan tahtonsa läpi, mikä vahvistaa hänen tunnettaan siitä, että hän on huono eivätkä toiset kestä häntä.

Murrosikä on kaikille nuorille normien kyseenalaistamisen vaihetta, jolloin kaverisuhteet tulevat aiempaa tärkeämmiksi. Joskus opettaja tai muu aikuinen voi tulla adoptoidulle hyvin tärkeäksi tämän etsiessä samastumiskohteita perheen ulkopuolelta. Se, millainen murrosikä adoptoidulla on, voi osaltaan olla yhteydessä siihen, miten hän kokee koulumenetyksensä ja siihen, onko hänellä kavereita ja hyvä opettaja.

Opettaja voi saada esimerkiksi nuoren kirjoitelmien kautta vihjeitä siitä, että nuori hautoo itsemurha-ajatuksia. Nämä ajatukset kertovat itseinhosta ja luovuttamisesta, jolloin opettajan tulee keskustella nuoren kanssa ja ohjata hänet koulukuraattorille, -psykologille tai -terveydenhoitajalle.

Murrosiän sanotaan olevan adoptoidulle toinen mahdollisuus, sillä murrosiässä nuori käy läpi kaikki aiemmat kehitysvaiheensa. Sen vuoksi on tärkeää, että hän saa sellaista tukea kehitykselleen, jota hän tarvitsee.

IDENTITEETTI MIETITYTTÄÄ

Adoptoidulla nuorella voi olla liian vähän tietoa taustastaan omiin tarpeisiinsa nähden ja samanaikaisesti voimakas halu muodostaa realistinen kuva kokonaisuudesta.

Lapsuuden kaunis tarina adoptioperheeseen saapumisesta ei enää riitä selittämään omaa taustaa. Nuori saattaa täydentää kuvitelmillaan aukot, joita hänellä on menneisyydestään ja alkaa käyttäytyä siten kuin kuvittelee biologisen vanhempansa käyttäytyvän. On kuitenkin tärkeää tiedostaa, että kaikki adoptoidut eivät kaipaa juurien syvällistä selvittämistä tai sen aika voi tulla elämässä paljon myöhemmin.

Murrosiän keholle aiheuttamat muutokset ja halu samastua kavereihin laittavat nuoren miettimään omaa identiteettiään uudelleen. Adoptoidut nuoret tuntevat usein itsensä erilaisiksi ja ulkopuolisiksi suhteessa perheeseensä ja kavereihinsa. Oma erityinen elämänhistoria ja mahdollinen erottuminen ulkoisesti ovat tuoneet nuorelle kokemuksia, joita muut eivät voi omakohtaisesti jakaa.

Adoptoidulla nuorella ei yleensä ole perheessä yhteisiä geenejä kantavaa läheistä – vanhempaa tai sisarusta – jonka puberteetti antaisi viitteitä siitä, miten oma kehitys etenee. Identiteetin päivittäminen voi aiheuttaa ristiriitoja siitä, miten itse kokee ja mitä palautetta saa ympäristöstä esimerkiksi suhteessa suomalaisuuteen. Jotkut nuoret kokevat kielteisen huomion turvallisena.

Joskus adoptoitu hakeutuu ääriryhmään, mikä voi olla merkkinä siitä, että häntä ei hyväksytä muuhun ryhmään. Kyse on normaalista ihmisen ryhmään kuulumisen tarpeesta, mutta ääriryhmässä käytös saattaa lähteä ei-toivottuun suuntaan. Murrosiän identiteettipohdintaa voi vaikeuttaa adoptioon liittyvän surun taakan pohtiminen ja käsittelemättömät menetykset. Tämä pohdinta alkaa usein jo ennen varsinaista murrosikää.

KOULUPSYKOLOGIN KOKEMUKSIA ADOPTOITUJEN NUORTEN MURROSIÄSTÄ

Koulupsykologi Raija Regnell (Adoptioperheet 2/2006) on omassa työssään kohdannut lukuisia adoptoituja lapsia ja nuoria, jotka ovat hakeneet häneltä apua. Regnellin kokemuksen mukaan adoptoiduilla nuorilla on enemmän identiteettikriisejä, masennusta sekä oppimis- ja keskittymisvaikeuksia kuin muilla nuorilla. Lisäksi esiin on tullut kielellistä heikkoutta ja vaikeutta ilmaista itseään. Toisinaan myös itsetunto on keskimääräistä heikompi ja minäkuva kehittymättömämpi.

Regnellin mukaan syvällä nuoressa oleva juurettomuus tulee nopeasti vastaanotolla esiin. Moni nuori pohtii sitä, millaista on olla erilainen ja vieras. Erinäköiset lapset ja nuoret kantavat suuria taakkoja sisällään. Heidän voi myös olla vaikea uskoa, että he ovat rakastamisen arvoisia. Toisaalta myös niillä adoptoiduilla nuorilla, jotka eivät näytä erilaisilta kuin muut ikäisensä, voi olla piiloon jääviä ongelmia: "Miksi minusta tuntuu erilaiselta, vaikka en näytä erilaiselta?".

Osalla nuorista on voimakas tarve etsiä juuriaan, ja joskus siihen myös liittyy epärealistisia toiveita. Näissä asioissa ammattilainen voi auttaa realisoimaan asioita nuorelle ja tukemaan hänen identiteettinsä kehittymistä ehjäksi.